

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

โครงการพัฒนาองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Family Learning) : ครอบครัวกับความพอเพียง อยู่ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมุ่งเน้นการเปิดช่องทางการเรียนรู้สำหรับครอบครัว ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานด้านครอบครัว และผู้สนใจทั่วไป ในการให้บริการเผยแพร่องค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษาให้กว้างขวางและทันสมัย ผ่านสื่อเว็บไซต์ภายใต้โครงการแม่บท “การพัฒนาศูนย์ความรู้เพื่อบริการสังคม” ของมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวไทย ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ราบรื่นผาสุกต่อ ๆ ไป

1. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีการศึกษาค้นคว้ารวบรวมและประมวลข้อมูลความรู้เพื่อออกแบบสื่อเว็บไซต์ สำหรับใช้เป็นช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้และสารสนเทศด้านครอบครัวโดยมีการนำเสนอองค์ความรู้และสารสนเทศเกี่ยวกับหลักคิดและการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตครอบครัวตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการศึกษาแบบอย่างหรือตัวอย่างที่ดี (Best Practices) ของการใช้ชีวิตครอบครัวแบบพอเพียงในทางปฏิบัติจริงมาถอดบทเรียนเรื่องราวชีวิตครอบครัวเผยแพร่ ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผ่านเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษาผ่านเว็บไซต์ของศูนย์ความรู้เพื่อบริการสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1.1.2 เพื่อประเมินผลการใช้เว็บไซต์ในการให้บริการเผยแพร่องค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา ผ่านการดำเนินงานของศูนย์ความรู้เพื่อบริการสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 *กลุ่มเป้าหมายการวิจัย* แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นกลุ่มเป้าหมายของการได้มาซึ่งข้อมูลในการจัดทำเว็บไซต์ ได้แก่ เนื้อหาสาระและภาพจากสื่อประเภทต่าง ๆ จำนวน 50 รายการ และครอบครัวที่ได้รับการคัดสรรให้สัมภาษณ์ จำนวน 24 รายการ ส่วนกลุ่มตัวอย่างการวิจัย เป็นผู้ประเมินการให้บริการเว็บไซต์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เข้าเยี่ยมชม

หรือผู้ใช้บริการเว็บไซต์ภายใต้โครงการแม่บท “การพัฒนาศูนย์ความรู้เพื่อบริการสังคม” ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งเป็นประชาชนหรือผู้สนใจทั่วไป จำนวน 100 คน และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย ได้แก่ ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวศึกษาและด้านการพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศ และ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือองค์กรภาคีเครือข่ายงานด้านครอบครัวที่มีการให้บริการองค์ความรู้หรือสารสนเทศด้านครอบครัว จำนวน 50 คน

1.2.2 เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและพัฒนาเครื่องมือวิจัยขึ้นเอง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินผลการคัดสรรหนังสือ/สื่อ แบบประเมินผลการคัดสรรเว็บไซต์ ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว แบบประเมินเว็บไซต์และคู่มือการประเมินเว็บไซต์

1.2.3 ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 12 มิถุนายน 2550-11 มิถุนายน 2551

1.2.4 ขั้นตอนการวิจัย คณะผู้วิจัยมีการดำเนินงานวิจัย แบ่งเป็น 7 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผนและเตรียมการก่อนเก็บข้อมูล ขั้นตอนการสำรวจและคัดสรรข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือ ขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลครอบครัว ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบเว็บไซต์ และขั้นตอนการประเมินผลผู้ใช้บริการเว็บไซต์ และขั้นตอนการปรับแก้ไขรูปแบบเว็บไซต์ของโครงการ

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครอบครัว โดยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของสาระที่ได้รวบรวมมาและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อนำเสนอเรื่องราวชีวิตครอบครัวก่อนนำลงบนเว็บไซต์ พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้คำร้อยละ ในส่วนของข้อมูลการประเมินเว็บไซต์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการ

1.3 ผลการวิจัย

จากการประมวลผลข้อมูลการพัฒนาแบบการพัฒนาองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Family Learning) : ครอบครัวกับความพอเพียง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า

1.3.1 แหล่งข้อมูลและข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลจัดทำเว็บไซต์ ประกอบด้วยข้อมูลประเภทต่างๆ ที่นำมาประมวลจัดกระทำเป็นสารสนเทศจากสิ่งพิมพ์ จำนวน 26 รายการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 17 รายการ สื่อโสตทัศน์ จำนวน 5 รายการ และเรื่องราวชีวิตครอบครัว จำนวน 24 รายการ

2) ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่างในการประเมินเว็บไซต์ ประกอบด้วย ผู้ตอบแบบประเมินที่เข้าไปเยี่ยมชมหรือใช้บริการบนเว็บไซต์ชื่อ <http://www.agkmstou.com/efamily> จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้เข้าเยี่ยมชมหรือผู้ให้บริการเว็บไซต์ภายใต้โครงการแม่บทการพัฒนาศูนย์ความรู้เพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งเป็นนิสิต นักศึกษาและประชาชนหรือผู้สนใจทั่วไป จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 56

กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย ได้แก่ ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย ได้แก่ ครอบครัวที่ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้ชีวิตครอบครัวแบบพอเพียง ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัว รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนด้านครอบครัว จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 44

ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 74 เพศชายคิดเป็นร้อยละ 26 ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 20-69 ปี อยู่ในช่วงอายุ 48 -49 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.7 ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.3 รองลงมาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 32 ระดับปวช/ปวส/ต่ำกว่ามัธยมศึกษา และมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 9 และ 6 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมารับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 24.7 เกษตรกร ธุรกิจส่วนตัว และนิสิตนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 12 และ 10 ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 52 ต่างจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 47.3 และเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูกมากกว่าครอบครัวขยายที่มีปู่ย่าตายายอาศัยอยู่ด้วย

1.3.2 ผลการพัฒนารูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษาผ่านเว็บไซต์ คณะผู้วิจัยทำการประมวลข้อมูลความรู้ด้านครอบครัวและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ก่อนที่จะนำมากำหนดโครงสร้างหน้าจอเว็บไซต์ รายละเอียดเนื้อหาภายใต้โครงสร้างหน้าจอเว็บไซต์แต่ละหัวข้อ และวิธีการนำเสนอ โดยรูปแบบการนำเสนอหน้าจอเว็บไซต์ e-family learning จำแนกรายละเอียดเนื้อหาตามโครงสร้างหน้าจอเว็บไซต์ แบ่งเป็น 9 หัวข้อประกอบด้วย

1. หน้าแรก
2. พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
3. แนวคิดครอบครัวกับความพอเพียง
4. แนะนำหนังสือ/สื่อและคู่มือความพอเพียง
5. บทความวิชาการ
6. บทสัมภาษณ์ครอบครัวพอเพียง

7. แนะนำเว็บไซต์ที่น่าสนใจ

8. กระดานสนทนา

9. แบบประเมินเว็บไซต์

ต่อมาภายหลังได้รับผลการประเมินเว็บไซต์ได้มีการปรับแก้ไขรายละเอียดแต่ละหน้าจอเว็บไซต์เรียงลำดับตามโครงสร้างใหม่ แบ่งเป็น 8 หัวข้อ โดยตัดหัวข้อ “กระดานสนทนา” ออกไปก่อน เนื่องจากมิได้กำหนดขอบเขตของกระตุ้ให้ชัดเจน ทำให้อาจมีการแสดงความคิดเห็นคลาดเคลื่อนไปจากประเด็นที่กำหนด มิได้เป็นประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่าที่ควรได้

1.3.3 ผลการพัฒนาารูปแบบเว็บไซต์องค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา (e-family learning): ครอบครัวกับความพอเพียง พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่มีความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ในระดับมากถึงมากที่สุด ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบประเมินต่อภาพลักษณ์บนเว็บไซต์ (Appearance) ประกอบด้วย การประเมินหน้าเว็บไซต์ในประเด็นย่อย 4 ด้าน ได้แก่ (1) รายละเอียดบนหน้าเว็บไซต์ ส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 59.3 (2) การดึงดูดใจและน่าสนใจของภาพและกราฟิก ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 44 (3) ความสอดคล้องของภาพและกราฟิกกับเนื้อหา ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 52.7 และ (4) ความง่ายต่อการอ่านตัวอักษรและสีพื้นหลังบนหน้าจอ ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 40.7

2) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบต่อเนื้อหาบนเว็บไซต์ (Content) ประกอบด้วย การประเมินหน้าเว็บไซต์ (1) ข้อมูลที่น่าสนใจทันสมัยและมีประโยชน์ ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากคิดเป็นร้อยละ 52.7 (2) การเชื่อมโยงหน้าจอกับเว็บไซต์อื่นที่น่าสนใจ ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากคิดเป็นร้อยละ 43.3 และ (3) ข้อความง่ายต่อการทำความเข้าใจและใช้ภาษาได้ดี ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากคิดเป็นร้อยละ 51.3

3) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบต่อรูปแบบบนเว็บไซต์ (Design) ประกอบด้วย การประเมินหน้าเว็บไซต์ (1) ความรวดเร็วของหน้าจอแสดงผลข้อมูล ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 49.3 (2) ความง่ายในการเลือกใช้น้ำจอ ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 50.7 (3) การเปิดหน้าจอให้มีปฏิสัมพันธ์ได้ ส่วนใหญ่เห็นด้วยปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 42

4) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบต่อความพึงพอใจบนเว็บไซต์ (Satisfaction) ประกอบด้วย การประเมินหน้าเว็บไซต์ (1) การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 48.7 (2) การได้พัฒนาความคิดใหม่ ๆ จากเว็บไซต์นี้ ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 50.7 (3) ความพิเศษของเว็บไซต์นี้จากเว็บไซต์อื่น ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 47.3 และ (4) ความ

ต้องการกลับมาเยี่ยมชมเว็บไซต์นี้อีก ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 47.3 และ (5) ความสนใจยินดีแนะนำเว็บไซต์นี้ให้กับผู้อื่น ส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 45.3

5) ความสนใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายครอบครัวแบบพอเพียง ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่สนใจเข้าร่วมเป็นเครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 90.7 และที่ไม่สนใจ คิดเป็นร้อยละ 9.3

2. อภิปรายผล

2.1 รูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา : ครอบครัวกับความพอเพียง โดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ประเมินส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นในระดับมากที่สุด 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ภาพลักษณ์ในการนำเสนอข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งในเรื่องภาพและกราฟฟิคที่มีน่าสนใจและดึงดูดใจ สอดคล้องกับเนื้อหาตัวอักษรและสีพื้นหลังบนหน้าจอที่ง่ายต่อการอ่าน (2) เนื้อหาที่นำเสนอบนเว็บไซต์ มีความทันสมัยและมีประโยชน์ ง่ายต่อการทำความเข้าใจและใช้ภาษาได้ดี อีกทั้งยังมีความเชื่อมโยงกับเว็บไซต์อื่นที่น่าสนใจได้ (3) รูปแบบบนเว็บไซต์ ที่สามารถเลือกใช้หน้าจอได้ง่าย และเปิดให้มีปฏิสัมพันธ์ได้ หน้าจอแสดงข้อมูลได้รวดเร็ว และ (4) ความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาความคิดใหม่ ๆ จากเว็บไซต์นี้ และมีความต้องการกลับมาใช้เว็บไซต์นี้อีก

จะเห็นว่า การจัดทำหน้าเว็บเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นสื่อกลางให้ผู้ชมสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลของระบบงานของเว็บไซต์นั้นได้ ซึ่งโดยปกติหน้าเว็บจะประกอบด้วย รูปภาพ ตัวอักษร สีพื้น ระบบเนวิเกชัน และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ช่วยสื่อความหมายของเนื้อหาและอำนวยความสะดวกต่อการใช้งาน อีกทั้งคุณภาพในการออกแบบและเรียบเรียงเนื้อหาอย่างรอบคอบ สร้างความรู้สึกให้เห็นว่าเว็บไซต์นั้นมีคุณภาพ ถูกต้อง และเชื่อถือได้ เพราะถ้าหากทำไปโดยปราศจากการออกแบบหรือการนำเสนอที่ดีแล้ว ผู้ชมอาจจะไม่สนใจและใส่ใจที่จะเข้ามาชม ทำให้การนำเสนอ นั้นสูญเปล่าได้ ทั้งนี้เว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่มีความแตกต่างจากเว็บไซต์อื่นตรงที่มีการถอดบทเรียนเรื่องราวชีวิตจริงของครอบครัวที่สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทางปฏิบัติ ทำให้การนำเสนอเรื่องราวของครอบครัวจากประสบการณ์ตรงในชีวิตจริงสามารถเป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างที่ทำให้แรงบันดาลใจแก่ผู้อื่นได้

2.2 รูปแบบการให้บริการข้อมูลความรู้บนเว็บไซต์ ประชาชนและผู้สนใจทั่วไปต้องการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดี ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้และสารสนเทศด้านครอบครัว โดยเฉพาะเกี่ยวกับหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการใช้ชีวิตครอบครัวแบบพอเพียง การให้บริการผ่านเว็บไซต์เป็นการเปิดช่องทางและโอกาสการเข้าถึงข้อมูลความรู้ในลักษณะของสื่อประสมที่หลากหลายบนเว็บไซต์ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันช่องทางการเรียนรู้มีความหลากหลายและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยให้เกิดการส่งผ่านข้อมูลความรู้เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วและไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่และเวลา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเปิดช่องทางการเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวนับวันจะมีความหมายความสำคัญมากขึ้นทุกที เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและโลกที่ไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในยุคสารสนเทศที่ทันสมัยไร้ขีดจำกัดนี้ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่า ผู้ตอบแบบประเมินเว็บไซต์ส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับมากต่อรูปแบบเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นนี้

2.3 การพัฒนาองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา การศึกษาค้นคว้าหาแบบการพัฒนาองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงพัฒนาที่เป็นรูปธรรมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบและรูปแบบการเรียนรู้สำหรับครอบครัวไทยในอนาคต เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก ตลอดจนเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชนให้พึ่งพาตนเอง ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งผ่านองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา โดยใช้ช่องทางในระบบการศึกษาทางไกล นับว่าเป็นเรื่องจำเป็นและควรค่าในการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระบบการศึกษาทางไกลให้ต่อเนื่องด้วยโปรแกรมที่ง่ายต่อการจัดการความรู้และการนำเสนอเนื้อหา

จะเห็นได้ว่า การพัฒนารูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เป็นเรื่องจำเป็น ซึ่งต้องอาศัยการลงทุนงบประมาณและบุคลากรสนับสนุนการจัดทำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้รูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมซึ่งเท่ากับเป็นบริการวิชาการแก่สังคมที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

3. ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบรูปแบบและกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา (e-Family Learning) : ครอบครัวกับความพอเพียง โดยพบว่ากระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นที่ต้องการสำหรับครอบครัว ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ และประชาชนในชุมชน ต่างให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เรื่องครอบครัวกับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างง่าย ๆ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การนำเสนอด้วยรายการวิทยุโทรทัศน์ การนำเสนอผลงานด้วยคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรม PowerPoint

แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้การนำเสนอด้วยเว็บมีความน่าสนใจและแตกต่างจากสื่ออื่นก็คือ สิ่งที่ปรากฏบนเว็บนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา สะดวกในการเข้าถึงได้ง่าย นอกจากนี้ ยังเป็นสื่อที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำเว็บกับผู้ชมหรือระหว่างผู้ชมกับผู้ชมด้วยตัวเองได้ทันที อีกทั้งยังประหยัดเวลาและค่าเดินทาง

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายผลการนำเสนอเรื่องราวชีวิตครอบครัวแบบพอเพียงในภาคอื่น ๆ อีก ทั้งในเขตเมืองและชนบท เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมนำเสนอเป็นองค์ความรู้ด้านครอบครัวที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ไม่จำเป็นต้องเป็นภาคเกษตรกรอย่างเดียว อาจนำเสนอในภาคของประชาชนทั่วไปหรือครอบครัวหลากหลายลักษณะ ที่ได้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้จนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้จริง

